

Nowa koncepcja praktyk – założenia ogólne

Mirosława Nowak-Dziemianowicz

This item was submitted to the oPUB Repository of the University of Lower Silesia.

Citation: Nowak-Dziemianowicz, M. (2014). Nowa koncepcja praktyk – założenia ogólne. In B. Kutrowska, & A. Pereświat-Sołtan (Eds.), *Poprzez praktykę do profesjonalizmu: przygotowanie do zawodu nauczyciela* (pp. 40–44). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa.

Version: Publisher's version

CC BY
<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

Nowa koncepcja praktyk – założenia ogólne

Struktura profesjonalnej wiedzy nauczyciela

Wyniki badań pedagogicznych, socjologicznych i psychologicznych (Kwiatkowska, 2008, s. 199; Lewowicki, 2007, s. 18), dotyczące przygotowania do zawodu nauczyciela, ukazują asymetryczność profesjonalnych kompetencji zawodowych tej grupy. Jest ona dobrze przygotowana merytorycznie (w zakresie wiedzy z nauczanego przedmiotu) oraz dydaktycznie (w zakresie metodyki i dydaktyk szczegółowych). Niewystarczające jest natomiast pedagogiczno-psychologiczne przygotowanie nauczycieli. Dlatego zdobywanie kompetencji psychologiczno-pedagogicznych uczyniliśmy podstawą nowej koncepcji praktyk studenckich.

Profesjonalna wiedza nauczyciela (Nowak-Dziemianowicz, 2001, s. 21) niezbędna dla pełnienia zawodowej roli, składa się z trzech różnych, uzupełniających się wymiarów wiedzy: o otaczającym świecie, o relacjach ja-świat, o sobie samym (samowiedza nauczyciela).

Te trzy wymiary, wyróżnione ze względu na kryterium treściowe, zawierają wszystko, co niezbędne jest współczesnemu nauczycielowi do tworzenia dojrzałej, satysfakcjonującej i prorozwojowej relacji pedagogicznej.

Na wiedzę o świecie, konieczną dla tworzenia się profesjonalnej roli nauczyciela, składają się, między innymi, zagadnienia kulturowe,

antropologiczne, filozoficzne, socjologiczne opisy współczesności, miejsce, cele i funkcjonowanie instytucji państwowych, społecznych (w tym, przede wszystkim, instytucji edukacyjnych), typy i rola ideologii w życiu społecznym (zwłaszcza rola i znaczenie ideologii edukacyjnych), opis, charakterystyka, specyfika, ułożenie społeczne, blokady rozwojowe i możliwości różnych grup społecznych, opis zagrożeń, obszary oraz wymiary kryzysu w teraźniejszości oraz teraźniejszości jako czasu kryzysu.

Wiedzę o relacjach ja-świat budują, między innymi, zagadnienia dotyczące: rozumienia procesów wychowania i edukacji we współczesnym świecie, roli, funkcji, jaką pełni edukacja w życiu społeczeństw i egzystencji jednostek, opisu typów relacji międzyludzkich oraz procesów rządzących tymi relacjami, teorii komunikacji społecznej, teorii wywierania wpływu na ludzi, współczesnych nurtów oraz teorii wychowania i nauczania, rozwoju i kultury masowej wraz z umiejscowionym w niej stereotypem.

Na wiedzę o sobie samym składają się między innymi: wiedza i umiejętność rozpoznawania, nazywania, opanowywania własnych emocji, lęków, zaspokajanie potrzeb, rozpoznanie motywacji i celów życiowych, ujawnianie własnych założeń i intencji podczas działania pedagogicznego, umiejętność dokonywania analizy własnej sytuacji, znajomość własnych sposobów poszukiwania sensu.

W każdym z powyższych obszarów wiedzy mieszczą się jej dwa typy:

1. Wiedza techniczna, instrumentalna, odpowiadająca na pytanie o cel podjętego działania oraz prowadzące do niego metody, formy i środki.
2. Wiedza emancypacyjna, praktyczno-moralna, będąca próbą poszukiwania sensu, uzasadnienia dla własnego działania.

Wiedza techniczna to doświadczenie ukazujące świat rzeczy, innych ludzi i nas samych jako przedmiot naszych sprawczych oddziaływań. Motywem uruchamiającym tę wiedzę jest pytanie o możliwość realizowanych przez człowieka celów.

Wiedza praktyczno-moralna jest tym rodzajem doświadczenia, z którego człowiek czerpie całościową wizję świata i siebie samego, dzięki niej człowiek potrafi określić reguły, zasady i normy moralne

wobec siebie i innych ludzi, jest zdolny do dialogu ze sobą (dzięki temu ta jego wiedza jest stale poddawana analizie oraz krytyce).

Funkcje profesjonalnej wiedzy nauczyciela

Opisana wiedza nauczyciela pełni następujące funkcje:

- umożliwia nauczycielowi działanie pedagogiczne;
- umożliwia nauczycielowi rozumienie rzeczywistości, w której funkcjonuje, relacji, w jakie wchodzi on sam oraz wszyscy uczestnicy praktyki edukacyjnej, oraz siebie samego, własnych możliwości, barier i ograniczeń;
- umożliwia nauczycielowi interpretację rzeczywistości w relacji ze światem oraz własnego doświadczenia, interpretację przejawiającą się w zadawaniu pytań o sens i istotę działań własnych oraz działań innych osób, o prawomocność tych działań, o źródła wszelkich uprawomocnień.

Profesjonalną wiedzę nauczyciela charakteryzować powinny:

- otwartość (wiedza niedomknięta, „w drodze”, ciągle w procesie stawania się, zdobywania),
- nieoczywistość, niepewność, problematyczność - jako zaprzeczenie pewności własnej wiedzy, słuszności i ostateczności wszelkich rozstrzygnięć charakteryzujących obecną wiedzę nauczyciela,
- świadomość własnych ograniczeń (np. subiektywizm).

Tak rozumiana wiedza nauczyciela powinna prowadzić do:

- umiejętności dialogowego sposobu bycia w świecie,
- umiejętności współdziałania ze światem,
- umiejętności organizowania sytuacji dydaktyczno-wychowawczej,
- umiejętności komunikacyjnych - porozumiewania się językiem „żywym”, mowy ciała,
- umiejętności interpretacyjnych,
- umiejętności poznawania osobowości,
- umiejętności pomagania wychowankom i rozwijania ich zdolności kreatywnych (twórczych),

- umiejętności rozwiązywania problemów i konfliktów,
- umiejętności współdziałania z systemem społecznym, środowiskiem dalekim i bliskim (np. współdziałanie z ośrodkami wychowania równoległego).

Zasady, na których oparte jest kształcenie nauczycieli

Organizując praktyki, pozwalające studentom na zdobycie kompetencji przygotowujących do zawodu nauczyciela, określiliśmy zasady, zgodnie z którymi:

1. Głównym celem edukacji jest pomoc przyszłemu nauczycielowi w odkrywaniu siebie, własnej niepowtarzalności, indywidualności. Tak rozumiane kształcenie w zawodzie nauczyciela jest szukaniem drogi i odkrywaniem siebie.
2. Bycie dobrym nauczycielem wiąże się z używaniem siebie jako instrumentu działania. Oznacza to, iż głównym narzędziem pracy nauczyciela jest on sam, działający spontanicznie w szybko zmieniających się sytuacjach. Proces kształcenia jest więc procesem umożliwiającym stawanie się nauczycielem; uczy, jak używać siebie, aby tworzyć warunki stymulujące rozwój ucznia.
3. Program kształcenia nie ma na celu wyposażenia nauczyciela w strukturę naukowo opracowanych metod, lecz pomóc mu w wypracowaniu metod czy stylu pracy najbardziej odpowiadających jego strukturze psychicznej.
4. Uznanie faktu, iż odkrywanie indywidualnego znaczenia wiedzy dokonuje się w procesie osobistego doświadczenia jej przydatności, pociąga za sobą szczególną rolę, jaką przypisuje on praktyce. Jest ona integralnym składnikiem kształcenia.

Realizacja powyższych zasad wiąże się z koniecznością wprowadzenia do procesu kształcenia nauczycieli, oprócz metod tradycyjnych, metody nowe - takie jak, np. trening interpersonalny. Jego efektem może stać się nabywanie umiejętności interpersonalnych, wrażliwości percepcyjnej w odniesieniu do uczniów i sytuacji wychowawczych oraz sprawności w propagowaniu działań pedagogicznych.

Przygotowany w oparciu o zaprezentowane zasady nauczyciel będzie się charakteryzował uwzględniającą najnowsze diagnozy i opis współczesności wiedzą ogólną, szczegółową wiedzą pedagogiczną, psychologiczną, filozoficzną, które umożliwią mu twórcze, innowacyjne realizowanie swej zawodowej roli. Zdolny do pozytywnej autoprezentacji, znający i posługujący się teoriami komunikacji, negocjacji, umiejący stosować strategie rozwiązywania konfliktów stać się może, dzięki tak zorganizowanej praktyce, konkurencyjny na edukacyjnym rynku pracy.

Bibliografia

- Kwiatkowska, H. (2008). *Pedeutologia*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Lewowicki, T. (2007). *Problemy kształcenia i pracy nauczycieli*. Warszawa-Radom: ITE.
- Nowak-Dziemianowicz, M. (2001). *Oblicza nauczyciela, oblicza szkoły*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.